

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

О. Я. Бардин

ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ЦУКРОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

№ 11, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.74 : 663.253

О. Я. Бардин,
молодший науковий співробітник відділу інвестицій
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ЦУКРОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

O. Ya. Bardyn,
a junior research worker of investment department of
National Scientific Center «Institute of agrarian economy», Kyiv

FORMATION OF CASH FLOWS IN SUGAR PRODUCTION

В статті розглянуто формування грошових потоків у цукровому виробництві та вплив різного роду факторів на нього. Встановлено, що якісно сформовані грошові потоки дозволяють контролювати всі надходження і витрачання цукрового заводу, оцінювати рівень достатності коштів для здійснення платежів, визначити основні фактори, які формують грошову виручку та витрати, а також прогнозувати грошові потоки. Проаналізовано особливості формування грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Визначено основну діяльність, як найбільш результативну, на цукрових заводах, формування грошових потоків в якій, здійснюється у результаті надходження коштів від виручки реалізованої продукції, товарів та послуг. Відповідно витрачання грошових коштів здійснюється на заробітну плату, платежі постачальникам і сплати податків.

In the article reviewed the formation of cash flows in sugar production and the influence of different factors on it. Established that quality generated cash flows to monitor all income and expenditure of the sugar factory, to assess adequacy of funds to make payments, identify key factors that shape monetary revenues and expenses, and forecast cash flows. Analyzed the features of formation of cash flows are from operating, investing and financing activities. The basic activities is named as the most productive, on the sugar mills, the monetary flow which is carried out as a result of revenues from the proceeds of sales of products, goods and services. According expenditure of funds is on the payroll, payments to suppliers and taxes.

Ключові слова: грошові потоки у цукровому виробництві, цукрова промисловість, формування грошових потоків, попит на цукор, фактори формування позитивного та негативного грошового потоку.

Keywords: cash flows in the sugar production, sugar industry, the formation of cash flows, the demand for sugar, factors of forming positive and negative cash flow.

Постановка проблеми. Цукор є сировинним, стратегічним товаром, попит на який слабо еластичний за ціною. Аналізуючи економічні аспекти цукрової промисловості, слід зважати на складний характер взаємозв'язків, що визначають структуру споживання і виробництва цукру. Необхідно враховувати сезонний характер виробництва даного виду продукції, основний вплив на який чинять погодні умови. Формування грошових потоків у цукровому виробництві відбувається під впливом сумісної та одночасної дії різних за своїм походженням і характером факторів. Тому виникає необхідність детального вивчення факторів, що обумовлюють формування позитивного і від'ємного грошових потоків для ефективного управління ними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями розвитку бурякоцукрової галузі в Україні займається багато дослідників, зокрема С.М. Валявський, С.А. Прудка [1], В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Ярчук [4], М.Ю. Кодецька [3], П.Т. Саблук [5], О.В. Четверик [7] та інші вітчизняні науковці.

Метою статті є дослідження особливостей формування грошових потоків від основної, інвестиційної та фінансової діяльності цукрових заводів.

Бурякоцукрова галузь є однією з основних галузей АПК, яка забезпечує цукром внутрішні потреби країни, є джерелом утворення вторинних матеріальних ресурсів, сировиною для інших галузей промисловості тощо.

За дослідженнями Валявського С. та Прудка С. найбільшими виробниками цукру у 2013 році були Бразилія, Індія, Таїланд та Китай [1]. Незалежно від збільшення споживання та виробництва цукру у зазначених країнах, жодного разу попит на цукор ще не перевищував його пропозицію.

Станом на 6 листопада 2013 року в Україні працювало 38 цукрових заводів, у 2012 році – 58. Згідно з даними Держстатистики України у 2013 році вироблено 1263,4 тис. т цукру, що на 880 тис. т менше ніж у 2012 році і на 11,4 тис. т у 2009 році.

Таблиця 1.

Виробництво цукру білого кристалічного за регіонами

Найбільші за обсягами виробництва області	2009		2010		2011		2012		2013		± 2013 до 2011	
	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%
Вінницька	204,8	21	296	28	439,2	25	338,3	22	299,1	32	94,3	11
Полтавська	332,2	34	239,9	22	442,5	25	406,6	26	207,5	22	-124,7	-12
Тернопільська	134,1	14	147,7	14	208	12	208,9	13	132,3	14	-1,8	0
Хмельницька	117,9	12	164,3	15	217,3	12	233,2	15	122	13	4,1	1

Київська	116,2	12	162,5	15	262,2	15	201,5	13	93,6	10	-22,6	-2
Харківська	77,5	8	62,1	6	130,8	7	108,1	7	37,8	4	-39,7	-4
Кіровоградська	0	0	0	0	91,3	5	69,6	4	31,3	3	31,3	3
Частка від загального обсягу виробництва по Україні	982,7	77	1072,5	59	1791,3	69	1566,2	73	923,6	73	-59,1	-4
Всього по Україні	1274,8		1804,7		2586,4		2143,4		1263,4		-11,4	

Джерело: розраховано автором за статистичними даними [6, с. 120]

Відповідно до проведених розрахунків найбільш продуктивно цукрова промисловість розвивалась у 7 областях, частка виробництва цукру яких складала в середньому 70 % від загального обсягу по Україні. Лідуючі позиції за досліджувани п'ять років займають Вінницька та Полтавська області, виробництво цукру в яких складає від 21 % до 34 %. Частка виробництва цукру у Тернопільській, Хмельницькій та Київській області складає 10-15 %. В порівнянні з 2011 роком обсяги виробництва зазначеної продукції збільшилися у 2013 році у Вінницькій, Хмельницькій та Кіровоградській областях.

Цукор є товаром першої необхідності, який користується стабільним попитом у споживачів. Попит на цукор формується під дією таких чинників [7]: природи і фізіологічних потреб людини відповідно до її звичок; структури пропозиції, ціни та якості продукції; платоспроможності споживачів; рівня розвитку бурякоцукрової промисловості; рівня розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і освоєння зовнішніх ринків.

Так як цукор споживається не лише у чистому вигляді, а і використовується при виробництві багатьох харчових продуктів: безалкогольних напоїв, хлібобулочних та кондитерських виробів, консервів, - попит на нього буде завжди.

На практиці, отриманні обсяги прибутку, не завжди повною мірою показують забезпеченість обіговими коштами, особливо коли характер виробництва є сезонним. Повну картину може прояснити аналіз руху грошових коштів, тобто їх надходження на цукровий завод та вибуття. З чого ж формується грошовий потік у цукровому виробництві?

Грошовий потік у цукровому виробництві являє собою нерівномірний рух грошових коштів у вигляді їх надходжень та вибуття в процесі господарської діяльності цукрового заводу.

Формування (в перекладі з англ. «структура», «організація чогось») грошового потоку у цукровому виробництві здійснюється за рахунок трьох видів діяльності господарюючого суб'єкта. А сукупність грошових потоків за рахунок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності цукрового заводу утворюють його сукупний грошовий потік.

Відповідно до рисунку 1 грошові потоки від основної діяльності формуються в результаті надходжень грошових коштів від виручки реалізованої продукції, товарів та послуг, авансів отриманих від покупців і замовників, надходження раніше списаної дебіторської заборгованості, цільового фінансування, надходжень коштів у результаті надзвичайних подій, пов'язаних з операційною діяльністю. Відповідно витрачання грошових коштів здійснюється на заробітну плату, платежі постачальникам, сплата податків та інших обов'язкових платежів, витрачання коштів у результаті надзвичайних подій, пов'язаних з операційною діяльністю.

Рис. 1. Формування вхідного та вихідного грошового потоку цукрових заводів (↑ вхідний грошовий потік, тобто надходження грошових коштів, ↓ вихідний грошовий потік, тобто витрачання грошових коштів)

Джерело: складено автором

Формування грошових потоків в результаті інвестиційної діяльності здійснюється від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів та від отримання відсотків і дивідендів. В свою чергу витрачання грошових коштів здійснюється на придбання фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів.

Грошові потоки від фінансової діяльності формуються за рахунок надходжень грошових коштів від випуску боргових зобов'язань, акцій або інших інструментів власного капіталу та залучення коштів. Витрачання грошових коштів відбувається внаслідок викупу акцій власної емісії, повернення залучених коштів, сплати дивідендів.

Чистий грошовий потік визначається як різниця між сумою грошових надходжень і видатків, відображених за видами діяльності.

Таблиця 2.

Чистий грошовий потік в середньому за 2009 - 2013 роки, тис. грн.

Назва підприємства	основна діяльність	інвестиційна діяльність	фінансова діяльність
ВАТ "Бородецький цукровий завод"	-3442,0	1123,0	0,0
ВАТ "Володимир-Волинський цукровий завод"	21532,0	-9156,0	-2547,0
ПАТ "Горхівський цукровий завод"	-72637,7	-2622,5	110282,0
ПАТ "Цукровий завод ім. Щоруса"	5750,0	-2644,5	150,0
ПАТ "Корнинський цукровий завод"	935,7	-558,7	1,0
ПАТ "Саливонківський цукровий завод"	169017,0	-1322,0	-3417,8

ПАТ "Кагарлицький цукровий завод"	4558,5	-1827,5	2162,5
ПАТ "Рокитнянський цукровий завод"	14848,0	0,0	-4583,3
ПАТ "Червоноський цукровик"	98528,4	10023,9	19734,5
ВАТ "Городище-Пустоварівський цукровий завод"	11859,2	-1876,8	893,9
ВАТ "Шамраївський цукровий завод"	1906,0	-542,0	-600,0
ВАТ "Узинський цукровий завод"	15478,0	410,0	-6994,0
ВАТ "2-й цукровий завод ім. Петровського"	123217,0	-1362,2	28904,8
ЗАТ "Техноцентр"	-3883,0	4070,7	561,0
ВАТ "Котовський цукровий завод"	6009,0	2,0	0,0
ВАТ "Цукор-Інвест"	-17,0	0,0	0,0
ТОВ "Агропромислове об'єднання "Цукровик Полтавщини"	65731,0	0,0	-63945,5
ВАТ "Сумський рафінадний завод"	-153,3	180,0	1703,0
ВАТ "Савинецький цукровий завод"	391,0	-35,0	-59,0
ПАТ "Линовицький цукрокомбінат "Красний"	116015,8	5001,5	7834,2

Джерело: розраховано автором на базі звітів «Про рух грошових коштів» цукрових підприємств

Відповідно до результатів чистого грошового потоку можна визначити, який вид діяльності є найбільш результативним, а також судити про якість формування грошових потоків на цукровому заводі.

Стан якості сформованості грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності зображено на рисунку 2.

Рис. 2. Стан якості сформованості грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності на цукрових заводах

Джерело: сформовано автором

Найякісніше сформовані грошові потоки характеризуються позитивним значенням чистого руху грошових коштів в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності за звітний період. При позитивному значенні операційної діяльності та негативному, у результаті інвестиційної та фінансової діяльності, також характеризує якість формування грошових потоків цукрового заводу. Адже це означає, що в результаті операційної діяльності, а саме від реалізації продукції, отримується досить грошових коштів, щоб мати можливість інвестувати ці кошти, а також погашати залучені кредити. Якщо цукровий завод забезпечений власними коштами і має змогу інвестувати їх, це говорить про ефективний менеджмент керівництва та фінансового чи економічного підрозділу. У досліджуваних цукрових заводів 30 % з них мають якісно сформовані грошові потоки.

У випадку, якщо рух грошових коштів в результаті операційної та фінансової діяльності має позитивне значення, а в результаті інвестиційної – негативне, або діяльність взагалі не здійснювалась - це свідчить про задовільну якість сформованості грошових потоків. Дану структуру грошових потоків можна характеризувати наступним чином: цукровий завод направляє грошові кошти, отримані від операційної діяльності, а також кошти, отримані як кредити та додаткові вкладення власником, тобто за рахунок фінансової діяльності, на придбання необоротних активів (оновлення основних засобів, вкладення капіталу в нематеріальні активи, здійснення довгострокових інвестицій). Необхідно зазначити, що фінансування витрат інвестиційної діяльності за рахунок надходження від фінансової діяльності не завжди є негативним результатом. Залучення інвестицій для власного розвитку, в цей час являє, як часто зустрічається. Адже від'ємне значення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності і позитивне чистого руху коштів від фінансової діяльності, може також означати, що цукровий завод під невеликий відсоток отримав кредит та інвестував отримані грошові кошти на більш вигідних умовах. Сформованість грошових потоків такого роду є у 45 % заводів задовільною.

Несприятлива ситуація, при якій рух коштів у результаті інвестиційної та фінансової діяльності має позитивне значення, а операційної – негативне, свідчить про складне становище на цукровому заводі. У цьому випадку стан можна охарактеризувати як кризовий, якість сформованості грошових потоків дуже низькою, а менеджмент - абсолютно неефективним. Така ситуація зводиться до наступного: цукровий завод фінансує витрати операційної діяльності за рахунок надходжень від інвестиційної та фінансової, тобто за рахунок залучених кредитів і додаткової емісії акцій. Дану структуру руху грошових коштів говорить про наближення цукрового заводу до стадії банкрутства. З досліджених цукрових заводів на 25 % незадовільно сформовані грошові потоки.

В цілому якість сформованості грошових потоків на цукрових заводах є задовільною.

Взагалі, можливості формування позитивного та негативного грошового потоку на цукровому заводі визначаються різного роду факторами. Так, в сфері операційної діяльності на формування позитивного грошового потоку (потреба надходження грошових коштів) впливають: вивчення споживачів, прогнозування їх потреб, визначення форм, методів збуту продукції; організація закупівельної діяльності; організація виробничого процесу, залучення необхідних матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, визначення способів їх найбільш ефективного використання; обсяг виручки від реалізації продукції, рівень цін на продукцію; кредитна політика заводу, стан дебіторської заборгованості.

У сфері інвестиційної діяльності впливає: вибір інвестиційної програми цукрового заводу (перелік реальних інвестиційних проектів, що визначаються доцільними до реалізації); склад інвестиційного портфеля (рівень доходності та ліквідності окремих фінансових інструментів); можливість виходу з проектів у разі їх

недостатньої ефективності та формами, що використовуються для цього; (можливість продажу частини основних засобів і нематеріальних активів, їх стан та можлива ціна реалізації).

В сфері фінансової діяльності на формування позитивного грошового потоку впливає: інвестиційна привабливість заводу для зовнішніх інвесторів (визначає можливість ефективного розміщення додаткової емісії акцій); кредитоспроможність по обслуговуванню зовнішніх боргів (визначає можливість залучення банківських кредитів); наявна структура капіталу (обсяг кредитів і позик, терміни їх повернення).

Можливості формування негативного грошового потоку (потреба у використанні грошових коштів) визначається такими факторами:

В сфері операційної діяльності: обсяг постійних витрат та їх частка в загальному обсязі витрат цукрового заводу; рівень змінних грошових витрат; ефективність закупівельної діяльності, проявом якої є рівень цін закупівлі сировини (товарів) порівняно із середньо ринковим рівнем, система розрахунків з постачальниками; чисельність персоналу, ефективність управління залучення, використання та стимулювання персоналу; обсяги та склад основних засобів заводу, їх вік, ремонт; довжина операційного циклу та його окремих складових.

У сфері інвестиційної діяльності впливають: стратегічні цілі заводу щодо темпів та напрямів розвитку; стан основних засобів та нематеріальних активів і необхідність їх оновлення; інвестиційна програма заводу, її загальний обсяг, терміни і графік її освоєння; інвестиційний портфель.

В сфері фінансової діяльності: обсяг зовнішнього фінансування, терміни надання позик, необхідність їх фактичного погашення в певний період часу; склад співвласників (акціонерів), їх стратегічні цілі та економічні інтереси; дивідендна політика цукрового заводу, рівень та періодичність виплати дивідендів; доцільність викупу власних акцій та обмеження кількості акціонерів, ризик зниження вартості акціонерного капіталу в результаті їх продажу на вторинному ринку тощо.

Висновки. Формування грошових потоків дозволяє визначити основні господарські операції, пов'язані з рухом грошових коштів, контролювати всі надходження і витрачання грошей, оцінювати рівень достатності коштів для здійснення платежів, встановлювати роль окремих факторів, які формують грошову виручку і витрати, та прогнозувати грошові потоки.

Потреба у використанні грошових коштів формується під впливом багатьох факторів, які не завжди є керованими з боку цукрового заводу. Грошові потоки, пов'язані з використанням грошових коштів, за розмірами та ритмічністю, як правило, не співпадають з процесами формування грошових коштів, оскільки це обумовлюється впливом факторів різної сукупності.

Незадовільно сформовані грошові потоки, тобто розбалансування грошового обороту, неплатоспроможність цукрового заводу має суттєве, навіть катастрофічне значення, створює загрозу виникнення ситуації банкрутства. Саме тому виникає необхідність детального вивчення факторів, що обумовлюють формування позитивного і від'ємного грошових потоків та їх аналіз при розробці політики управління ними.

Література.

1. Валявський С.М. Тенденції світового ринку цукру та перспективи розширення експортних можливостей України [Електронний ресурс] / С.М. Валявський, С.А. Прудка // Електронне наукове фахове видання. Ефективна економіка. – 2014. - № 11. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3578>
2. Зведені показники сільського господарства [Електронний ресурс] / Державна статистика України – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Коденська М.Ю. Економічні передумови ефективного розвитку цукробурякового виробництва / М.Ю. Коденська : матеріали Міжнар. наук. тех. конф. цукровиків України «Бурякоцукрова галузь в умовах національного та світового ринків». – К.: «Цукор України», 2011. – С. 258-263.
4. Месель-Веселяк В.Я. Організаційно-економічне удосконалення роботи бурякоцукрового комплексу України / В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Ярчук // Економіка АПК – 2013. - № 2. – С. 3-8.
5. Саблук П.Т. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку: моногр. / П.Т. Саблук, М.Ю. Коденська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
6. Статистичний щорічник України за 2013 рік. Державна служба статистики України / За ред. О.Г. Осауленка. - Київ, 2014. – 534 с.
7. Четверик О.В. Характеристика попиту на основну та побічну продукцію підприємств бурякоцукрової галузі / О.В. Четверик // Міжнародна науково-технічна конференція цукровиків України. Шляхи диверсифікації виробництва продукції на цукрових заводах України. – 2013. - С. 192-195.

References.

1. Valavskyy S.M., Prudka E.A. (2014), "Trends in the global sugar market and prospects for expanding export opportunities for Ukraine", [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3578> (Accessed 3 Nov 2015).
2. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2015), "Summarized indicators of agriculture", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 2 Nov 2015).
3. Kodenska M.Yu. (2011) "The economic preconditions for effective development of sugar beet production", *Mizhmar.nauk. konf. tsukrovikiv Ukrainy* [International Conference of Ukraine sugar producers], Buryakotzukrova galuz v umovah natsionalnogo ta svitovogo rynkiv [Sugar beet industry in terms of national and world markets], Kyiv, Ukraine, pp. 258-263.
4. Mesel-Veselyak V.Ya. (2013), "Organizational-economic improvement of the sugar beet industry of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 3-8.
5. Sabluk P.T. and Kodenska M.Yu. (2007), *Zukroburyakove vyrobnytstvo Ukrainy: problem vidrodzennya, perspektivy rozvytku* [Sugar beet production of Ukraine: problems of revival, development prospects], monog., Kyiv, Ukraine.
6. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Statystychnyi schorichnyk Ukrainy za 2013 rik" [Statistical Yearbook of Ukraine 2013], Kyiv, Ukraine.
7. Chetverik O.V. (2013), "Characteristics of demand for major and by-products of producing enterprises of sugar-beet industry", *Mizhnarodna nauково-tehnichna konferentsiya* [International Scientific Conference of Sugar Producers of Ukraine], Shlyahy dyversyfikatsii vyrobnytstva produktii na tsukrovyyh zavodah Ukrainy [Ways of diversification of production in the Ukraine sugar factories], Kyiv, Ukraine, pp. 192-195.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"